

Assignatura: ANTROPOLOGIA DEL RITUAL I DE LES REPRESENTACIONS SIMBÒLIQUES

Codi: 28686

Professora: Montserrat Ventura (Gr.1)

Cicle: Segon

Semestre: Primer

Núm Crèdits: 7'5

Tipus: TR

Horari de classe:

Gr 1	Dt-Dj	10.00-11.30	
	Dt	13:00-14:00	
	DT	Dj	13.00-14:00

Despatx: B9-137

Telèfon: 93 581 11 43

E-mail: Montserrat.Ventura@uab.cat

CONTINGUTS

Després d'unes consideracions introductòries sobre la religió i uns aclariments previs sobre qüestions de terminologia, imprescindibles per a la comprensió de l'enfocament històric de la disciplina, el temari tractarà breument la teoria del símbol i el seu ús per l'antropologia, entrarà en les teories sobre el mite i se centrarà en el ritual. En aquest punt el curs es fixarà tant en l'anàlisi de rituals tradicionals – on tractarem exemples clàssics, com el sacrifici i el canibalisme- com els més contemporanis, tot dedicant un tema sencer als rituals de pas. En la darrera part del curs tractarem el xamanisme com exemple particular, i dedicarem el darrer tema al dinamisme del símbol i el ritual, on tractarem el debat entorn al concepte de sincretisme.

OBJECTIUS

En acabar el curs l'estudiant ha de conèixer les teories clàssiques sobre la religió, el símbol, el mite i el ritual, i ser capaç de descriure i d'analitzar un ritu en les seves característiques essencials.

TEMARI

Bloc temàtic I: La religió

Tema 1: L'antropologia social i l'estudi de la religió

Tema 2: Funció social i funció simbòlica de la religió

Bloc temàtic II: El símbol

Tema 3: L'estudi antropològic del símbol

Tema 4: Símbol, estructura i formes de classificació

Tema 5: L'antropologia simbòlica i l'antropologia cognitiva

Bloc temàtic III: El mite

Tema 6: Les teories clàssiques del mite

Tema 7: Llegendes, contes, rumors i altres formes de comunicació simbòlica

Bloc temàtic IV: El ritual

Tema 8: El ritual: introducció

Tema 9: Sacrifici, mort ritual i canibalisme

Tema 10: Els ritus de pas

Tema 11: Simbolisme ritual, procés ritual i drames rituals

Tema 12: Les festes

Tema 13: La ritualitat contemporània i els actes simbòlics de classificació problemàtica

Bloc temàtic V: L'eficàcia simbòlica

Tema 14: El xamanisme

Tema 15: Símbols, rituals i història.

AVALUACIÓ

L'avaluació es farà en tres parts: 1) Treball, consistent en l'anàlisi d'un ritual (40% de la nota); 2) Examen (40% de la nota); i 3) Dos comentaris a partir de lectures i materials audiovisuals discutits en el marc de les TI (20% de la nota). La pauta del treball es lliurarà en iniciar el bloc temàtic de ritual. L'examen és amb apunts i llibres i consistirà en qüestions breus sobre el temari desenvolupat durant el curs i les lectures obligatòries. La data de lliurament del treball és el mateix dia de l'examen. La data de l'examen és el dia previst pel calendari acadèmic. Els comentaris es lliuraran el dia 13 de novembre (Bloc 1) i 8 de gener (Bloc 3).

TUTORIA INTEGRADA (Dimarts de 13 h a 14h)

El centre d'atenció de la Tutoria Integrada (TI) serà l'anàlisi i discussió d'alguns dels temes claus de l'assignatura a partir de documentals projectats a l'aula (inicialment, els dies marcats amb un *) i d'algunes de les lectures obligatòries. Per a dues de les quatre sessions (Bloc 1 i Bloc 3) caldrà lliurar un comentari de màxim dues pàgines els dies assenyalats en l'apartat anterior. Les dates previstes per a les TI són els dimarts 23 i 30 d'Octubre, 20 i 27 de novembre, 11 i 18 de desembre i 8 i 15 de gener. Els primers dies de classe es distribuïran els grups de discussió per dates. Cada estudiant participarà, segons la lletra inicial del seu cognom, en un dels dos dies previstos per a cada bloc temàtic de discussió i aprofundiment com segueix:

Bloc 1: dimarts 23* (A-M) i 30 d'Octubre (M-Z). Tema: Religió.

Bloc 2: dimarts 20* (A-M) i 27 de novembre (M-Z). Tema: Formes de classificació.

Bloc 3: dimarts 11* (A-M) i 18 de desembre (M-Z). Tema: Simbolisme i ritual.

Bloc 4: dimarts 8* (A-M) i 15 de gener (M-Z): Religiositat popular i sincretisme.

DOCÈNCIA TUTORITZADA (Dijous de 13h a 14h)

El centre d'atenció de la Docència Tutoritzada (DT) és la comprensió del contingut del curs i la resolució individualitzada dels problemes que plantegi. Especialment, durant la segona part del curs, l'atenció se centrarà en l'anàlisi del ritual que cada estudiant portarà a terme de forma individualitzada o en grup. L'estudiant podrà ser convocat/da al despatx per a fer el seguiment i aprofundir en la comprensió dels continguts, o bé hi podrà anar lliurement quan en senti la necessitat, sempre prèvia cita (montserrat.ventura@uab.es). Cal comentar amb la professora el ritual triat per a l'anàlisi.

BIBLIOGRAFIA

Obres generals

- Cantón Delgado, Manuela 2001 *La razón hechizada. Teorías antropológicas de la religión*, Barcelona: Ariel.
- Díaz Cruz, Rodrigo 1998 *Archipiélago de rituales. Teorías antropológicas del ritual*, Barcelona: Anthropos.
- Duch, Lluís 1997 *Antropología de la religión*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Izard, Michel y Pierre Smith (eds) 1989 (1979) *La función simbólica*, Madrid: Júcar.
- Meslin, Michel 1978 *Aproximación a una ciencia de las religiones*, Madrid: Ediciones Cristiandad.
- Morris, Brian 1995 (1987) *Introducción al estudio antropológico de la religión*. Barcelona: Paidós.
- Rubio Hernández, Rogelio 1988 *Antropología: Religión, Mito y Ritual*, Madrid: UNED.

- Waal Malefijt, Annemarie de, 1975 *Introducción a la antropología religiosa*, Estella: Ed. Verbo Divino.

* Més els apartats sobre religió, mite, símbol i ritual dels manuals d'antropologia social i cultural. Per aprofundir en els autors clàssics també us poden ser útils els diccionaris enciclopèdics d'antropologia, com: Barnard, A. & J. Spencer (eds) 1996, *Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology*, London & NY: Routledge, o Bonte, P. & M. Izard (eds) 1991 *Dictionnaire de l'Ethnologie et de l'Anthropologie*, Paris: PUF (N'hi ha traducció al castellà editat per Akal el 1996).

Monografies recomanades

- Geertz, Clifford 1994 (1968) *Observando el islam*, Barcelona: Paidós.

- Griaule, Marcel 1987 (1948) *Dios de agua*, Barcelona: Alta Fulla.

- Leenhardt, Maurice 1995 [1941-42 y 1952] *La persona a les societats primitives*, Barcelona: Icaria.

___ 1997 [1947] *Do Kamo. La persona y el mito en el mundo melanesio*, Barcelona: Paidós.

Nota: Durant el curs s'oferirà bibliografia recomanada per temes. A més, n'hi ha un recull en venda al servei de fotocòpies, que també es penjarà al campus virtual.

LECTURES OBLIGATÒRIES

Dossier 1: la religió

- Durkheim, Émile 1987 (1912) "Definició del fenomen religiós i de la religió", a *Les formes elementals de la vida religiosa*, Barcelona: Edicions 62, pp.47-69.

- Godelier, Maurice 2000 (1972) "Hacia una teoría marxista de los hechos religiosos", a *Economía, fetichismo y religión en las sociedades primitivas*, Madrid: Siglo XXI, pp. 346-354.

- Geertz, Clifford 1987 (1973 [1966]) "La religión como sistema cultural", a *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa, pp.87-117. (Optativa).

Dossier 2: les classificacions

- Durkheim, Émile y Marcel Mauss 1969 (1903) "De quelques formes primitives de classification. Contribution à l'étude des représentations collectives" a Marcel Mauss *Essais de sociologie*, París: Éditions de Minuit, pp.162-230. (Hi ha traducció al castellà. cf també la compilació Émile Durkheim 1996 *Clasificaciones primitivas (y otros ensayos de antropología positiva)*, Barcelona: Ariel, pp. 23-103). (Optativa)

- Turner, Victor 1980 (1967) "La clasificación de colores en el ritual Ndembu: un problema de clasificación primitiva", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 65-102.

- Héritier, Françoise 1996 (1996) "Fecundidad y esterilidad. En el corazón del tejido ideológico" en *Masculino / Femenino. El pensamiento de la diferencia*, Barcelona: Ariel.

- Lévi-Strauss, Claude 1971 (1962) "La ciència del concret", a *El pensament salvatge*, Barcelona: Edicions 62, pp. 19-50.

Dossier 3: símbolisme i ritual

- Turner, Victor 1980 (1967) "Símbolos en el ritual Ndembu", a *La selva de los símbolos. Aspectos del ritual Ndembu*, Madrid: Siglo XXI, pp. 21-52.

- Turner, Victor 1988 (1969) "Niveles de clasificación de un ritual de vida y muerte" i "Liminalidad y *communitas*" a *El proceso ritual*, Madrid : Taurus, pp.13-53 i 101-136.

- Douglas, Mary 1991 (1966) "Magia y milagro" a *Pureza y peligro. Un análisis de los conceptos de contaminación y tabú*, Madrid: Siglo XXI, pp.61-79.

- Lévi-Strauss, Claude 1974 (1958) "L'efficacité symbolique", a *Anthropologie Structurale*, Paris: Plon, pp. 213-234. (Hi ha traducció al castellà).

Dossier 4: religiositat popular, dinamisme i sincretisme

- Lupo, Alessandro 1996 "Síntesis controvertidas. Consideraciones en torno a los límites del concepto de sincretismo", *Revista de Antropología Social*, nº5, pp.11-37.
- Geertz, Clifford 1987 (1973) "Ritual y cambio social: un ejemplo javanés", *La interpretación de las culturas*, Barcelona: Gedisa.
- Delgado, Manuel 1993 "La religiosidad popular. En torno a un falso problema", *Gazeta de Antropología* nº10 1993, Texto 10 08 http://www.ugr.es/~pwlac/G10_08Manuel_Delgado.html.
- Lévi-Strauss, Claude 2001 (1952) *El suplicio de Papá Noel*, Madrid: del Taller de Mario Muchnik.